

Zoraida, el darrer esglaó

L'any que acabem d'encetar ho ha fet amb la trista notícia del traspàs de Zoraida Burgos. La seua pèrdua suposa molt més que la desaparició d'una persona entranyable a nivell humà i extraordinària en el món cultural tortosí. Amb ella acaba una generació singular que va mantenir la flama de la producció literària i la creació intel·lectual durant la segona meitat del segle XX anys en què encara era viva la repressió de la dictadura.

Josep Bayerri Raga
periodista

A principis del 2023 la Institució de les Lletres Catalanes va retre un merescut homenatge a Zoraida Burgos Matheu. Coneguda especialment per la seua producció com a poetessa i autora de narracions infantils, per als més grans ho és també per la seua tasca a la Biblioteca de Tortosa i la seua presència en la vida del petit món intel·lectual tortosí. El mateix any, la Generalitat de Catalunya li atorgava la Creu de Sant Jordi, a proposta del president Quim Torra. Zoraida Burgos Matheu (1933-2026) era el darrer esglaó de la nissaga coneguda com la *generació Gèminis*, pel nom de la revista que va aparèixer el juliol de 1952, reconeguda arreu com una excepcional mostra de rigor creatiu i literari en una societat tancada i conservadora com era la Tortosa de la postguerra. Els seus editors foren el farmacèutic Gerard Verges Príncep (1931-2014) i el que seria director de l'arxiu i museu municipals Jesús

Massip Fonollosa (1927-2021). Tots dos tenien una edat entorn dels vint anys, havien acabat els seus estudis a Barcelona i, en tornar, suposaven un alè d'aire jove i revivador. A ells s'afegiria el professor de llengua a l'Institut tortosí Manel Pérez Bonfill (1926-2018) i, tot i que no participaria directament en la revista, el dramaturg i professor d'Història de l'Art Ricard Salvat Ferré (1934-2009). La darrera incorporació fou Zoraida Burgos quan *GÈMINIS* havia deixat de publicar-se, al cap de deu anys i 43 números; aleshores tenia només 19 anys, estava estudiant biblioteconomia, que seria la seua professió, i començava a escriure poesia, encara que el seu primer llibre no es va publicar fins al 1970 en obtenir el premi Màrius Torres pel poemari *D'amors, d'enyors o d'altres coses*, i després apareix *Vespres*. Els anys següents, nombroses antologies poètiques incloïen versos seus.

El novembre del 2002 el Centre del Comerç va organitzar un cicle de conferències en homenatge a la *generació Gèminis*, trencant un silenci i

de vegades menyspreu, per part de la societat benestant i dominant de la Tortosa preeminent. Cadascun dels cinc era glossat per un autor contemporani. En una de les trobades van coincidir per primera i única vegada tots ells en una foto històrica que no sé per on deu parar. La conferència sobre Zoraida Burgos fou a càrrec del també poeta Albert Roig, actualment una de les figures més rellevants del món cultural tortosí avui en dia. Després van començar els reconeixements oficials a mesura que anaven envellint i dixant-nos en un període de només nous anys. Només restava Zoraida, que ara ha abaixat el teló. La seua mort arriba justament quan l'Ajuntament de Tortosa organitza un calendari d'actes per a commemorar el centenari del naixement de Pérez Bonfill. És bo que Tortosa recupere la vida i l'obra de la gent que feu possible la pervivència de la cultura i donà testimoni en l'àmbit social i també polític, cosa que no s'havia fet els anys de la dictadura ni les primeres alcaldies del nou règim i que sí, en canvi, feu la Generalitat en la mesura que tots ells

Zoraida Burgos fou sempre contrària a homenatges i reconeixements, però en alguns casos no els va poder evitar, com el de 2002 al Centre del Comerç.

han estat distingits amb la Creu de Sant Jordi.

La primera relació que vaig mantenir amb Zoraida fou a mitjans dels seixanta quan donava classes d'anglès a la tauleta de treball a casa seua, davant de l'estació. Més tard, a principis dels setanta, fou molt més activa i compromesa pel fet que el seu company Fernando Torres Espuny era el cap dels comunistes a les Terres de l'Ebre, quan jo ho era del naixent socialisme del MSC i després el PSC. Junts anàvem a Barcelona a les reunions secretes de la Permanent de l'Assemblea de Catalunya i ens acompanyava Zoraida, que aprofitava per a trobar-se amb companyes seues de professió participant en

el moviment de democratització del món bibliotecari de Catalunya i de tot el país. La darrera vegada que ens vam veure fou fa un any arran d'un article meu sobre Josep Sarradell (*Roman*, en nom de la clandestinitat), cap d'organització del PSUC durant els anys més durs del franquisme. Quan venia d'amagat a Tortosa, s'allotjava a casa de Zoraida, on es feien reunions del partit, com ella em va comentar explicant-me moltes altres coses i anècdotes personals. Vam quedar que tornaria a veure-la, però, vaig anar dixant-ho d'un dia per a l'altre. Com sempre passa en estos casos, quan arriba la notícia del seu traspàs t'has de lamentar de no haver-ho fet. ■